

EIGEN ONDERWIJS/VAKVISIE

Een fundament leggen voor mijn visie op onderwijsgebied dat lukt me wel. De fundamenten liggen, wat mij betreft, voornamelijk op het sociale vlak:

*Wederzijds vertrouwen en wederzijds respect naar beide kanten. Leerlingen naar elkaar, naar de docent en omgekeerd. Pas dan kun je met elkaar gaan werken.

*Algemene kennis en omgangskunde vind ik voor mezelf belangrijke tools. Me *verplaatsen in de leefwereld van de doelgroep en daarin ook meteen m'n grenzen aan weten te geven. Dit werkt tweeledig: de leerling kent de *begrenzing binnen z'n vrijheid en ik weet in hoeverre ik leerlingen *zelfstandig kan laten werken.

Dit is het grondplan, vanaf hier gaan we verder bouwen. (5)

Wat ik in het Beeldende vak belangrijk vind is enthousiasme en plezier zien in hetgeen gemaakt wordt. *Het proces is even, zo niet belangrijker dan het eindproduct.

En alle stappen in het maakproces niet voorkauwen, liever laat ik *ruimte voor eigen interpretatie. Zo ontstaat er een veelzijdigheid in het uiteindelijke eindproduct waardoor de vergelijkingstoets ook minder speelt.

*Samenwerken in de vorm van groepsopdrachten waarin taakverdeling, communicatie en feed back geven aan elkaar de pijlers zijn.

Dit vormt de tweede laag van het muurtje (4).

*Onderzoek doen naar stromingen en kunstenaars en daarmee de *vertaalslag maken naar de leefwereld van de leerling.

*Doelen stellen, wat wil ik dat er geleerd is aan het einde van de opdracht. *Technische vakkennis en deze overbrengen op de leerling.

*Theorie en achtergrondinformatie over het te behandelen onderwerp. Dit kan de kunstenaar, de kunststroming maar ook het beeldaspect of de techniek zijn.

Als ik onderzoek en theorie samentrek kom ik aan drie stenen voor de derde laag.

*Vakoverstijgende opdrachten. (b.v. gebedshuizen bezoeken en de bouwstijlen vergelijken).

Dit vormt de vierde laag en de voorlopige muur waar in de loop van het maakproces stenen verschoven en tussen gemetseld zullen worden.

In de korte tijd dat ik me aan het inlezen ben over onderwijs in al zijn facetten realiseer ik me, hoewel ik zelf vind dat ik al heel wat gelezen, doorgebladerd en opgeschreven heb, er nog zo ontzettend veel meer is. Soms moet ik er afstand van nemen, weet ik het even niet meer. Volgens mij kun je veel literatuur over onderwijs- en vak visie pas echt doelgericht lezen als je langer in het onderwijs werkzaam bent, je ook de praktijkkant eigen hebt gemaakt en je het meteen kunt inzetten of in ieder geval toepasbaar maken (De 6 sleutelbegrippen van Ebbens en Ettekooven neem ik wel mee tijdens voorbereidingen). Daarvoor zijn de contacturen van in een stageschool te weinig al moet ik er meteen bij zeggen dat ik er, ondanks de korte tijd, al veel van heb geleerd en iedere week weer tot nieuwe inzichten kom.

Lezen over onderwijs door mensen die er een studie aan gewijd hebben en waar ik achter kan staan heeft me het volgende opgeleverd:

Om optimaal te kunnen ontplooiën is een veilige en krachtige leeromgeving nodig. Met veilig bedoel ik dat de leerlingen zowel fysiek als emotioneel veiligheid ervaren en zich geborgen en gewaardeerd voelen. Een krachtige leeromgeving is een leeromgeving:

- die uitnodigt tot activiteit;
- waarin veel interacties mogelijk zijn, sociaal bezig zijn;
- die zo écht mogelijk is en ergens naar verwijst;
- waarin leerlingen kunnen beschikken over de kennisrijkdom die in de huidige maatschappij aanwezig is;
- waar docenten erop gericht zijn te leren faciliteren zonder druk uit te oefenen tot leerprestaties. Het besef van eigen bekwaamheid bij de leerling wordt ontwikkeld.

Bij een krachtige leeromgeving hoeven we ons niet te beperken tot school situaties. De krachtigste leeromgeving is de maatschappij zelf. In het kunstvak is dat bijvoorbeeld het atelier van de kunstenaar, een museum of een andere plek waar je fysiek een kijkje zou kunnen nemen om inspiratie op te doen.

Wat ik zelf graag inzet in mijn stageklassen en wat naar mijn mening heel goed toepasbaar is in het vak Beeldend is het Samenwerkend Leren. Ik kan als docent hierin wel sturing geven maar mag niet sturend zijn door aan de touwtjes te trekken. Door samenwerken leren leerlingen zichzelf en elkaar beter kennen en is het proces van werken vanzelf "groter" dan het eindproduct omdat de leerlingen van idee tot eindproduct, en alle stappen ertussen zullen moeten evalueren. Ze worden elkaars beoordelaar waardoor de plaats van de docent eerder die is van ge-leider. De docent structureert om het overzicht te houden, het proces in goede banen te leiden en de leerdoelen in de gaten te houden. Pas dan kan er, volgens mij, effectief samenwerkend geleerd worden. Waar ik dan nog niet helemaal overtuigd van ben is of je als docent het overzicht kunt houden op de individuele leerling. De taak van de docent als begeleider (of ge-leider) is naast het stimuleren en het bieden van een heldere structuur, ervoor zorgen dat de aangeboden informatie ook werkelijk is opgenomen.

Het antwoord hierop lees ik in hoofdstuk 4 van "Effectief Leren": *Wanneer leerlingen in staat zijn elkaar te ondersteunen, heeft de docent zijn handen vrij om gericht dié leerling ondersteuning en aandacht te geven die hij of zij op dat moment nodig heeft. Kennis is op dat moment een sociaal product met interactie tussen de leerlingen van een klas. Peer Tutoring waarbij degenen met meer kennis binnen een leerdomein anderen met minder kennis helpen, een belangrijk element binnen het interactieproces.* Een visie die aansluit bij de "zone

van de naaste ontwikkeling” van de Russische onderwijspsycholoog ¹Vygotsky. Wordt ook wel de constructie-zone genoemd. De leerling construeert met de docent en/of een ouder kind. Omdat het kind opdrachten voorgelegd krijgt die het alleen met hulp kan uitvoeren, is het onderwijs grensverleggend bezig. Op het moment dat de leerling de stof beheerst gaat de zone van de naaste ontwikkeling over in de zone van de actuele ontwikkeling. De consequentie van deze benadering is dat in het onderwijs, waar overwegend individueel geleerd wordt, plaats ingeruimd zou moeten worden voor samenwerkend leren. Nu leent het ene vak zich beter voor samenwerkend leren dan andere. Mijn keuze zou zijn een combinatie van én individueel én samen leren. Ook bij een vak als Beeldende Vorming.

Tijdens het samenwerkend leren zijn de leerstijlen van Kolb heel goed zichtbaar. Wie zijn binnen de groep de Denker(s), de Doener(s), de Dromer(s) en de Beslisser(s)? Belangrijk voor de docent is de stijlen te constateren in de groepen, te noteren en ervoor te zorgen dat iedere leerling aangespoord wordt telkens een andere taak op zich te nemen. Groepsopdrachten moeten regelmatig in de les ingezet worden om de leerstijlen zoveel mogelijk bij alle kinderen aan bod te laten komen. Het is misschien een verouderde leerstijl maar ik vind hem duidelijk, compact en daardoor fijn als hulpmiddel bij observatie van de groepjes. Verwant aan deze theorie en van meer recente datum (1983) is de ²“Meervoudige Intelligentie” van neuro- en ontwikkelingspsycholoog Howard Gardner. Hij stelt dat er tenminste 7 manieren zijn waarop mensen informatie opnemen en verwerken. Minder toegepast met als enkel voorbeeld de *pilot* in het Zeeuws Museum, waarin leerkrachten uit het basisonderwijs als tijdelijke educatieve museummedewerkers aan de slag gaan. Ze verzamelen (tussen 2006 en 2008) een collectie uit het museum die op de scholen wordt getoond. De didactiek van het project is gebaseerd op de leerstijlentheorie van Kolb in combinatie met Gardner’s theorie van de meervoudige intelligentie. Met het oog op mijn afstudeeronderzoek wil ik hier bij het Zeeuws Museum navraag naar doen.

Regelmatig groepsopdrachten inzetten omdat het samenwerken aan een opdracht een creatief maar zeker een sociaal proces is. Wanneer leerlingen niet gewend zijn om samen te werken is het een leerproces dat, wat mij betreft, een kans moet krijgen. Op de docent heeft het samenwerkend leren een positieve uitstraling omdat het je als docent in de rol van ge-leider en organisator een variant in het lesgeven biedt.

Voortbordurend op het samenwerkend leren sluit volgens mij het Sociaal Constructivisme goed aan. Kennis wordt niet alleen geconstrueerd maar ook steeds gespiegeld aan de opvattingen van anderen. Leren is niet een passief ontvangen en opslaan van informatie maar door de mate waarin het geleerde voor de lerende betekenisvol is, worden verbanden gelegd met eerder verworven kennis. Zoals het woord al zegt: leren is behalve opbouwen van kennis vooral ook aanbouwen en voor een deel zelfs slopen (afleren) van iets wat geleerd is. Naar de dagelijkse lespraktijk vormt “leren als een sociaal proces” het uitgangspunt. Leren is dus een werkwoord, een constructie waarin we nieuwe informatie verbinden aan wat we al weten. Bij het vormgeven van de lessen is het van belang dat:

De leerkracht verder bouwt op de aanwezige kennis; -de leerling actief is; -de leerling constructief is; -de leerling doelgericht met de kennis omgaat; -de leerling samen met anderen nieuwe kennis verwerkt; - ze elkaar uitleg geven wat tot betere resultaten leidt; -sturing gegeven wordt aan het eigen leerproces.

Volgens ³Bruner zou het onderwijs zo ingericht moeten zijn dat het kind actief en zelf ontdekkend met de leerinhoud bezig is. Zelf denken, zelf problemen oplossen en eigen kennis construeren. Hierin wordt de

---

¹Lev Vygotsky: een van de voornaamste grondleggers van de Russische leer- en ontwikkelingspsychologie (1896-1934).

² Meervoudige intelligentie: zie blz. 9 t/m 11 van “Zicht op...Het nieuwe leren en cultuureducatie”.

³ Jerome Bruner (1915) één van de grondleggers van de cognitieve psychologie en een constructivist.

cognitieve ontwikkeling volgens Bruner optimaal gestimuleerd. Wat zijn de voordelen, wat levert zelf ontdekkend leren op? Als je het zelf ontdekt onthoudt je beter en daardoor is er een grotere betrokkenheid. Extrinsieke motivatie maakt dan plaats voor intrinsieke motivatie. Zelf iets uitknobbelen werkt versterkend. **Leerlingen zullen minder geneigd zijn alleen voor een punt te werken!** Toch is een meer docent gestuurde leervorm acceptabeler. Zonder enige externe sturing leren is voor veel leerlingen niet te doen. Het vraag gestuurd onderwijs waarin gekeken wordt naar de mate van sturing door de docent en de inbreng van de leerling heeft (naast de docent gestuurde en de leerling gestuurde werkvorm) nog een tussenvorm: ⁴“*Werkvormen met een gedeelde verantwoordelijkheid*”. Bruner is ook teruggekomen van het zelf ontdekkend leren. In zijn latere werk introduceert hij het begrip *guided discovery*. Een methode waarvan ik gecharmeerd ben omdat de docent wel de leiding heeft maar er veel ruimte is voor discussie en vrije dialoog, waarin ideeën worden uitgewisseld, besproken en getoetst in de groep.

Om terug te komen op mijn hierboven dikgedrukte zin: Waardering vind ik moet niet alleen of juist niet aan het eind komen door middel van het punt wat voor de opdracht gegeven wordt. De weg er naartoe is denk ik nog belangrijker om waardering uit te spreken. Goed bezig en gemotiveerd aan het werk zijn vind ik net zo belangrijk als een “prachtig” eindresultaat. Hierin verschil ik trouwens van mening met een van mijn stagedocenten die juist resultaatgericht is. De opdracht dicht bij de leefwereld van de leerling houden vind ik ook een belangrijke. Wanneer je vanuit de leefwereld van de leerling begint kun je gaandeweg nieuwe elementen inpassen die dan gemakkelijker geaccepteerd worden door de leerling. Je verbindt dan het nieuwe aan het reeds bekende. Door de bekendheid beginnen ze al met een zekere mate van motivatie. Natuurlijk is dat maar een stukje van de taak, want de nieuwe kennis komt daarbij en zal, wat ik al zei, gemakkelijker meegenomen worden in het verhaal. Nieuwe kennis verbinden aan wat ze al weten (kennisconstructie). En je kunt leerlingen in het vak beeldend heel goed toepassingsgericht laten werken omdat het een praktisch vak is. (en het al snel toepasbaar is bijvoorbeeld een werkstuk als sierobject om neer te zetten of op te hangen). Wanneer de leerlingen zelf problemen mogen oplossen zal dat een positieve leerhouding tot gevolg hebben. Het zelf ontdekken en het genoeg zelf iets uitgeknoebeld te hebben werkt belonend en versterkend. Ze zijn daardoor minder geneigd alleen voor een cijfer te werken. Dit draagt dan weer bij aan de intrinsieke motivatie.

Ben nog nieuwsgierig wat Simons en Boekaerts, Nederlandse onderwijspsychologen en vertegenwoordigers van de metacognitieve stroming binnen het constructivisme, te vertellen hebben. Of ik door de *nét* weer andere denkrichting andere/nieuwe of betere inzichten krijg over het lesgeven. Meta cognitivisme sluit aan op het sociaal constructivisme en de zone van de naaste ontwikkeling waarin niet gekeken wordt op wat de leerling al kan maar *nét* een stapje verder kijken. Jezelf blijven uitdagen! Ik mezelf dus ook!

Gerelateerd hieraan is het *betekenisvol leren*: nieuwe informatie krijgt pas een betekenisvol karakter als deze verbonden kan worden met de reeds aanwezige kennis in de cognitieve structuur van de leerling. Door bewerking van informatie bouwt de lerende zijn eigen kennisbestand op. Betekenisvol leren wordt in grote mate bepaald door: aard en opbouw van de leertaak en leerinhoud; voorkennis; leerintentie van de lerende.

Plezier hebben van leren in het beeldend vakgebied omdat het aangeboden in eerste instantie dichtbij de leefwereld van de leerling ligt en we leren door nieuwe informatie te verbinden aan wat we al weten (voorkennis en stimuleren van divergente denken door associaties te zoeken). Daarom ben ik een

---

⁴Bij een gedeelde verantwoordelijkheid vindt sturing door docent én leerling plaats. Bijvoorbeeld door het geven van open opdrachten, een onderwijsleergesprek en een gezamenlijke evaluatie.

voorzitter van het werken met de ⁵“cognitieve vormgevers” met de start van een nieuwe opdracht. Bijvoorbeeld de *woordspin* of de *mindmap*. Bovendien help je er jezelf als docent mee want je weet hierdoor vrij snel wat de leerlingen weten over het onderwerp. En doelen stellen. Leerdoelen en een einddoel vaststellen met de opdracht. “*Wat wil ik dat er geleerd is aan het einde van de les of de opdracht*”. De sleutelbegrippen van Ebbens en Ettekovén vind ik hierbij een fijne ondersteuning, procesmatig werken in het beeldend vak van doel t/m reflectie.

In dit verslag komen de bouwstenen van het “muurtje” naar boven als ik per onderdeel verder zou uitdiepen. Vandaar dat ze niet allemaal zichtbaar aanwezig, maar wel aanwezig zijn. Verder zie ik het verslag als een momentopname want ik ben er zeker van dat, later in het groeiproces naar het docentschap, er zeker onderdelen bijgevoegd, bijgeschaafd of misschien ook geschrapt worden. En ik heb geschreven zonder voorbeeld dus ik heb niet gedacht aan of gekeken naar leeftijd of onderwijsvorm.

BRONNENLIJST

Boeken:

Ebbens, S., Ettekovén, S. (2009). *Effectief leren: basisboek*. (2de druk). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Ebbens, S., Ettekovén, S. (2009). *Samenwerkend leren: praktijkboek*. (2de druk). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Veen, T. van der. (2003). *Van leertheorie naar onderwijspraktijk*. (3de geactualiseerde druk). Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff b.v.

Internetbron:

Cultuurnetwerk Nederland (z.d.). *Zicht op...het nieuwe leren en cultuureducatie*. Gedownload op 6 December 2014 van, http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/publicaties/pdf/zichtopnieuweleren.pdf

Kamp, M.T.A. van de. (2013). *Doorlopende leerlijn, hybride kunsteducatie*. Gedownload op 4 December 2014, van http://www.expertisecentrum-kunsttheorie.nl/cms_data/mtvdkamp_hybride_kunsteducatie_2010.pdf

Simons, P.R.J. (z.d.). *Krachtige leeromgevingen*. Geraadpleegd op 20 Februari 2015 van, <http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/6897/5727.pdf?sequence=2>

Wat is natuurlijk leren? (z.d.). Geraadpleegd op 21 Februari 2015, van http://www.natuurlijkleren.net/?page_id=249

Plasman, J. W.M.(Drs). (z.d.). Fontys Hogeschool voor de Kunsten. *Academie voor Beeldende Vorming, Duaal-traject*.

---

⁵ Cognitieve vormgevers of het “*zichtbaar maken van het denken*”. (blz. 196 en verder uit “Effectief Leren”).